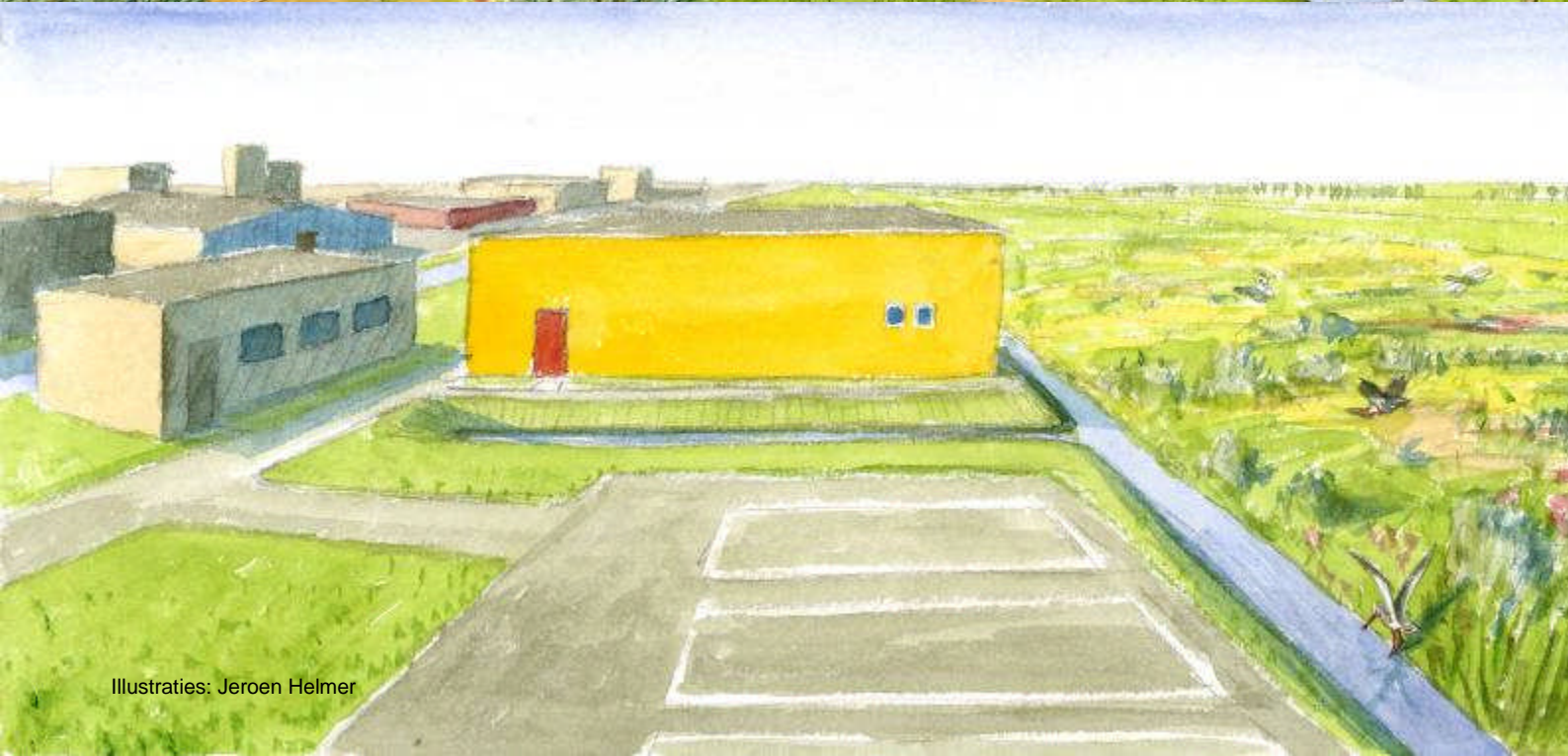

TIJDELIJKE NATUUR, PERMANENTE WINST

Zelf aan de slag met tijdelijke natuur

Versie 1 - 7 april 2011

1. WAAROM TIJDELIJKE NATUUR?

Verspreid over Nederland liggen tienduizenden hectares grond in afwachting op definitieve inrichting. Deze gebieden kunnen er jarenlang desolaat en verlaten bij liggen. Terreineigenaren zorgen er vaak actief voor dat de gebieden kaal en ongeschikt blijven voor planten en dieren. Zo voorkomen ze dat er beschermde plant- en diersoorten gaan leven en dat ze daardoor bij aanvang van de uiteindelijke inrichting worden geconfronteerd met extra procedures, kosten en vertraging.

Hierdoor krijgen planten en dieren geen kans om tijdelijk te profiteren van deze braakliggende terreinen. Dit is een onbedoeld negatief effect van de Flora- en faunawet. En dat is niet alleen een gemiste kans voor de natuur, maar ook voor omwonenden. Toegankelijke braakliggende terreinen zijn een geweldige aanvulling op de (woon)wijken in de omgeving. Heerlijk om te verkennen, speelparadijs voor kinderen en een potentiële bron voor een spectaculaire rijkdom aan planten en dieren.

ONTHEFFING FLORA- EN FAUNAWET

Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) is daarom op zoek gegaan naar een manier om terreineigenaren tegemoet te komen indien zij bereid zijn de natuur op hun terrein de ruimte te geven. In nauwe samenwerking met InnovatieNetwerk, ARK Natuurontwikkeling en Bureau Strooming is nieuw beleid ontwikkeld en vastgelegd in de Beleidslijn Tijdelijke natuur. Kern van het nieuwe beleid is dat een terreineigenaar vooraf toestemming krijgt om in het kader van de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwijderen op het moment dat het gebied zijn uiteindelijke bestemming krijgt. Dit op voorwaarde dat de terreineigenaar de natuur zich vrij laat ontwikkelen totdat de werkzaamheden beginnen.

Een ontheffing voor tijdelijke natuur biedt een belangrijk voordeel voor een terreineigenaar. Immers, zelfs als deze actief soorten weert uit zijn terrein (bijv. door te klepelen of het gebied aan een boer te verpachten) bestaat toch het risico dat zich een beschermde soort vestigt. Gevolg is dat de terreineigenaar wordt geconfronteerd met extra procedures, kosten en vertraging. Alleen een ontheffing voor tijdelijke natuur biedt zekerheid vooraf.

In deze brochure wordt toegelicht wat tijdelijke natuur is en hoe terreineigenaren daar aan kunnen bijdragen én van kunnen profiteren. Omwonenden en een groot aantal soorten planten en dieren profiteren mee.

2. DE VOORDELEN VOOR MENS EN NATUUR

Tijdelijke natuur is natuur die ontstaat op bijvoorbeeld braakliggende landbouwgebieden, opgespoten haven- en industrieterreinen en woningbouwgebieden voordat de eindbestemming is gerealiseerd. Bij tijdelijke natuur heeft de terreineigenaar vooraf toestemming gekregen om in het kader van de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwijderen op het moment dat het gebied zijn uiteindelijke bestemming krijgt. Terreineigenaar, natuur en omwonenden varen daar wel bij.

VOORDELEN TERREINEIGENAAR

De Flora- en faunawet is bedoeld om kwetsbare soorten te beschermen, zodat het voortbestaan van deze soorten in Nederland niet in gevaar komt. Dit gebeurt door middel van een aantal verbodsbepalingen, zoals het verbod op het doden van beschermde dieren en het beschadigen of vernielen van hun voortplantings- of vaste rustplaatsen en het verbod om beschermde planten van de groeiplaats te verwijderen. De Flora- en faunawet en het Vrijstellingsbesluit bieden een aantal mogelijkheden om ontheffing of vrijstelling van deze verbodsbepalingen te verlenen.

Ook voor tijdelijke natuur is het mogelijk ontheffing of vrijstelling te verlenen. Het Ministerie van EL&I kan vooraf - dat wil zeggen voordat beschermde dieren of planten zich hebben gevestigd - ontheffing verlenen van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Wanneer en onder welke voorwaarden ontheffing kan worden verleend is vastgelegd in de Beleidslijn Tijdelijke natuur.

Het grote voordeel voor de terreineigenaar is dat deze met een ontheffing tijdelijke natuur van te voren zekerheid heeft dat beschermde soorten mogen worden verwijderd. Door deze bijzondere vorm van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen kan de terreineigenaar een bijdrage leveren aan het voortbestaan van beschermde planten en dieren. Overige mogelijke voordelen zijn het voorkomen van kosten om een terrein actief vrij te houden van soorten en een betere relatie met omwonenden.

Om in aanmerking te komen voor een ontheffing voor tijdelijke natuur moet worden voldaan aan de volgende voorwaarden:

- de uiteindelijke bestemming ligt onherroepelijk vast;
- aan eventuele compensatievoorwaarden in het kader van de Flora- en faunawet die de bestemmingswijziging mogelijk maken, is voldaan;
- de uiteindelijke bestemming is nog niet gerealiseerd;
- er vindt, tussen het moment van bestemmingswijziging en het moment van daadwerkelijke bestemmingsrealisatie, natuurontwikkeling plaats;
- er zit minimaal één broedseizoen tussen het toestaan van natuur en de realisatie van de uiteindelijke bestemming.

In de meeste gevallen zijn tijdelijke natuurgebieden toegankelijk voor het publiek. In sommige situaties zal dat niet kunnen, bijvoorbeeld als het terrein te gevaarlijk is.

WINST VOOR MENS EN NATUUR

De Nederlandse overheid heeft de verantwoordelijkheid om flora en fauna op haar grondgebied in een 'gunstige staat van instandhouding' te houden. Tijdelijke natuur kan hieraan een bijdrage leveren. Het biedt immers planten en dieren - waaronder zeldzame en beschermde soorten - een tijdelijk leef- en voortplantingsgebied.

Die tijdelijkheid lijkt een bezwaar, maar veel soorten gedijen juist in gebieden met sterk wisselende omstandigheden. Vooral bij een uitgangssituatie met kale bodems zal tijdelijke natuur een weelde aan bijzondere 'pionierssoorten' aantrekken, waaronder plevieren, rugstreepad, kandelaar en smal vlieszaad. Deze zullen weer verdwijnen door natuurlijke successie of doordat de terreinen definitief bebouwd of ont-

grond worden. Op dat moment hebben de soorten zich al voortgeplant en hebben nakomelingen of zaden zich kunnen verspreiden. Als een terrein wat langer blijft bestaan profiteren ook 'vroege soorten' zoals orchideeën, porseleinhoen en zwartkopmeeuw. Pioniers en vroege soorten hebben het relatief moeilijk in Nederland door het ontbreken van grootschalige, natuurlijke processen in veel natuurgebieden. Tijdelijke natuur kan voor deze groepen dan ook een welkome aanvulling betekenen.

Vroeger waren er in Nederland volop mogelijkheden om rond te zwerven door weilanden en stukjes natuur of plekjes die geen duidelijke bestemming leken te hebben. Die behoefte bestaat nog steeds, zeker bij kinderen en in de buurt van dorpen en steden. Tijdelijke natuur kan in die behoefte voorzien.

3. HOE WERKT TIJDELIJKE NATUUR?

Iedere terreineigenaar (bedrijf, overheid, natuurbeschermingsorganisatie, etc.) met een braakliggend stuk grond kan een ontheffing aanvragen. Het terrein moet wel voldoen aan de hierboven genoemde voorwaarden die gelden voor tijdelijke natuur.

Een initiatiefnemer kan direct nadat de bestemming (swijziging) zijn beslag heeft gekregen contact zoeken met het Ministerie van EL&I met een tweeledig verzoek:

1. hij geeft aan op het betreffende terrein ruimte te willen bieden aan de ontwikkeling van tijdelijke natuur;
2. hij vraagt het ministerie om - voordat hij deze ruimte aan de natuur biedt - in te stemmen met het verwijderen van deze natuur (inclusief beschermde soorten) op het moment dat hij met de uitvoering van zijn project wil beginnen.

Bijlage 1 bevat een stappenplan voor het aanvragen van een ontheffing.

ZORGPLICHT

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen. Deze zorgplicht houdt in dat u nadelige gevolgen voor flora en fauna zoveel mogelijk moet voorkomen. De zorgplicht geldt voor iedereen en voor alle planten en dieren, beschermd of niet. De zorgplicht staat los van een verleende ontheffing of vrijstelling. Met andere woorden, een ontheffing tijdelijke natuur ontslaat u niet van de zorgplicht. Aan de zorgplicht kan bijvoorbeeld worden voldaan door te werken volgens één van de door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscodes.

BIJLAGE 1 - STAPPENPLAN

Om geen risico's te lopen is het belangrijk om tijdelijke natuur pas de ruimte te geven na ontvangst van de ontheffing¹. Bij elke stap bepaalt u zelf of u door wilt gaan. U kunt dus op elk moment besluiten te stoppen.

Stap 1

Alleen indien er een reële kans is dat beschermde soorten aanwezig zijn op het terrein moet een ecologische inventarisatie worden uitgevoerd. Als er al een recente (maximaal 3 jaar oude) ecologische inventarisatie is gedaan kan deze worden gebruikt voor de aanvraag.

Stap 2

Download het 'Aanvraagformulier ontheffing artikel 75 Flora- en faunawet' (versie 4):

www.hetInVloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=37182

Vul vraag 1 en de onderdelen 'kosten' (blz. 10) en 'ondertekening' (blz. 11) in.

Stap 3

Download het WORD-bestand 'Invuldocument - Aanvraag Ontheffing Ff-Wet t.b.v. Tijdelijke natuur':

www.innovatienetwerk.org/nl/concepten/view/38/TijdelijkeNatuur.html

Dit document volgt de opzet van het onder stap 2 genoemde aanvraagformulier maar is toegespitst op een aanvraag voor tijdelijke natuur. Volg de aanwijzingen en vul dit document aan voor uw project.

Stap 4

Stuur het deels ingevulde aanvraagformulier (stap 2) en het aangevulde 'invuldocument' (stap 3) en de benodigde bijlagen op naar Dienst Regelingen (het adres staat op blz. 11 van het aanvraagformulier).

Stap 5

Binnen 16 weken ontvangt u een besluit van Dienst Regelingen. Binnen deze termijn kunt u worden gevraagd om aanvullende informatie te leveren. Het besluit wordt ook op het DR loket geplaatst.

¹ In de casus van de Haven van Amsterdam zal de rechter zich uitspreken over de toelaatbaarheid van de Beleidslijn Tijdelijke natuur. Dat betekent dat toekomstige aanvragers niet hoeven te wachten op het verstrijken van de bezwaren- en beroepstermijn. Bezwaar- en beroep heeft immers voor de verleende ontheffing geen opschortende werking.

Stap 6

Na ontvangst van de ontheffing doet u er goed aan om omwonenden en andere belanghebbenden, zoals lokale natuur- en milieuorganisaties, tijdig te informeren. Dit geeft hen de kans desgewenst bezwaar aan te tekenen tegen de verleende ontheffing. Een manier om omwonenden te informeren is door het sturen van een kort persbericht aan lokale natuur- en milieuorganisaties en plaatselijke huis-aan-huis krantjes (zie bijlage 2 voor een voorbeeld).

Stap 7

U kunt er ook voor kiezen om nog even te wachten tot na de termijn waarbinnen bezwaar kan worden aangetekend. Dit is 6 weken na het ontvangen van een ontheffing (daarna kan alleen bezwaar worden ingediend als kan worden aangetoond dat de persoon die bezwaar indient niet op de hoogte kon zijn geweest). Vervolgens kan tijdelijke natuur de ruimte worden gegeven.

Vrijwillig: er kan worden besloten het gebied tijdelijk natuurvriendelijk in te richten (bijv. aanleg poel) en/of natuurlijk te beheren (bijv. extensieve begrazing).

Stap 8

Communiceer heel duidelijk met omwonenden en lokale natuur- en milieuorganisaties dat de natuur tijdelijk is en dus op termijn weer wordt opgeruimd. Plaats bijvoorbeeld een bord bij de ingang van het gebied (zie bijlage 3 voor een voorbeeld).

Stap 9

Al dan niet in samenwerking met een lokale natuur- en milieuorganisatie kunnen er excursies worden gegeven in het gebied. Ook kan worden gekeken of er mensen zijn te vinden die de ontwikkeling van de natuur willen volgen en bij willen houden welke soorten zich vestigen. Als de ontheffing ook wordt aangevraagd in het kader van onderzoek, dan zal een vorm van monitoring verplicht zijn. Dergelijke overzichten helpen mee om beter inzicht te krijgen in de waarde van tijdelijke natuur.

Stap 10

Begin tijdig met de voorbereidingen voor het opruimen. Zorg vanaf het begin van het broedseizoen dat broedvogels zich niet vestigen als u wilt werken in dat broedseizoen.

Vrijwillig: Bekijk of er in de plannen met (kleine) aanpassingen blijvende ruimte geboden kan worden voor beschermde soorten die zich hebben gevestigd (bijv. door minder steile oevers).

BIJLAGE 2 - VOORBEELD PERSBERICHT/BRIEF

Persbericht / Ter informatie - Tijdelijke natuur te [locatie]

[Datum] heeft [aanvrager] een ontheffing ontvangen van de Flora- en faunawet voor tijdelijke natuur. Met deze ontheffing krijgt [aanvrager] de mogelijkheid natuur tijdelijk de ruimte te geven op [locatie]. Nu wordt in de praktijk natuur vaak geweerd, bijvoorbeeld door het gebied intensief te beheren.

Tijdelijke natuur is vooral van belang voor zogenaamde pioniersoorten. Dit zijn soorten planten en dieren die van nature afkomen op plaatsen met hoge dynamiek en kale bodems. In natuurgebieden zijn deze omstandigheden zeldzaam. Mede daarom geeft het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie terreineigenaren de ruimte om tijdelijke natuur toe te staan, zonder dat zij het risico lopen vertraging of kosten op te lopen wanneer zich zeldzame soorten vestigen.

[iets over het gebied]

[iets over toegankelijkheid]

[iets over de uiteindelijke bestemming]

[iets over samenwerking, bijv. met lokale natuur- en milieuorganisaties, eventueel met aankondiging van een excursie voor publiek]

Tot [datum] is er de mogelijkheid bezwaar in te dienen tegen afgifte van de ontheffing. Na het verstrijken van de bezwaartermijn zal de natuur de ruimte krijgen op [locatie].

Kijk voor meer informatie over tijdelijke natuur op

www.innovatienetwerk.org/nl/concepten/view/38/TijdelijkeNatuur.html

[contactgegevens]

BIJLAGE 3 - VOORBEELD INFORMATIEBORD TIJDELIJKE NATUUR

Tijdelijke Natuur in de Amsterdamse haven

Haven Amsterdam geeft de natuur waar mogelijk de ruimte, want de Amsterdamse haven moet een leefbare haven zijn. In zomer en voorjaar bloeien hier massaal orchideeën, planten streng beschermde rugstreeppadden zich in speciaal aangelegde poeltjes voort en vliegen oeverzwaluwen af en aan met voedsel voor hun jongen. Voor wie goed oplet, valt er in het havengebied altijd wat te beleven.

Veel terreineigenaren staan geen spontane ontwikkeling van natuur toe op tijdelijk braakliggende grond. Het risico bestaat namelijk dat er zich beschermde planten en dieren vestigen en dat kan leiden tot problemen op het moment dat de terreineigenaar wil beginnen met de realisatie van zijn project. Het is natuurlijk erg jammer dat wetgeving die is bedoeld om soorten te beschermen ertoe leidt dat die soorten buiten natuurgebieden minder kansen krijgen.

Alleen maar winnaars

Daarom is door InnovatieNetwerk en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit naar een oplossing gezocht. Dat werd Tijdelijke Natuur. In Tijdelijke Natuur krijgt een terreineigenaar die de natuur tijdelijk de ruimte geeft vooraf de zekerheid dat er uiteindelijk mag worden gebouwd. Uiteraard onder bepaalde voorwaarden. Dit is goed voor de natuur, voor de terreineigenaar en voor u. Voor u, omdat Tijdelijke Natuur in principe toegankelijk is voor iedereen.

Haven Amsterdam is de eerste partij in Nederland die Tijdelijk Natuur de ruimte heeft gegeven. Vele soorten profiteren. Naast beschermde soorten ook allerlei onbeschermde zoals zandpoppevers en vlinders. Op deze plek in de Amsterdamse Haven profiteren ze tijdelijk – want de natuur moet uiteindelijk plaatsmaken – maar als genoeg andere terreineigenaren de natuur tijdelijk de ruimte geven is de winst permanent.

Wil je meer weten, kijk dan op www.innovatienetwerk.org

Geniet van de Tijdelijke natuur!

